

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 418. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063572032/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

- ren . . . : maarer, mørkhudet person, neger. Citat fra Schiller: *Die Verwöhnung des Fiesco*, III, 4 (1783). – *um Søe, i hvem jeg har Veibehag*: Matt 3,17. – *Præmstær*: fôrstenotar.
- 88 *Hyttebakken*: oplagringsplads for råjern.
- 89 *skab Valkonen om i deres Billed*: jf. 1. Mos. 1,27. – *Kultusangen*: handelen med kul og jern liberaliseredes fra 1846.
- 90 *Lancashire-Metoden*: ny, mindre brændselskrævende metode til fremstilling af svejsjern.
- 91 *Tempora mutantur . . .* : tiderne forandres, og vi forandres med dem – *Lævog*: stridsvogn med læer på hjulakslerne.
- 92 *counts money*: money of account; regneenhed, der ikke udmontes. – *prohibitive*: toldbeskyttede. – *isidkørt*: om jern, der revner ved opvarmning.
- 93 *Crestner*: 100 pund. – *Henry Bessemer*: (1813-98) tog i 1855 patent på ny metode til fremstilling af stål – *Watt*: se n.s. 75. – *Arkwright*: Richard A (1732-92) udviklede i 1700-tallet spindemaskiner, der blev udelagt af arbejdere, som frygtede arbejdsløshed.
- 94 *Eksempret*: Fredrik E. (1714-94) – *Per Høpener* (1726-1802) hovretsassessor – *Babøiske Optøjer* . . . række eks. på opstande og arbejderuroigheder, især uløst ved erhvervenes industrialisering. Kuppet mod den moderate opposition i Frankrig, her benævnt efter den revolutionære François Noël B. (1760-97) Opstanden blandt *Ljøniske Silkevevere*, 1831 *Februarrevolutionen* i Frankrig 1848 knustes af *General L.E. Cavaignac* (1802-57) Samme år, *10de April 1848*, demonstrerede arbejderbevægelsen *Chartisterne* i London for en udvidet valgret – *1847's Fabriklov*: liberalt inspireret lov i Storbritannien, der lovfæstede en 10 timers arbejdsdag for kvinder og børn. – *Kornloven af 46*: i 1815 gennemførtes i Storbritannien den såkaldte kornlov, der med høje toldsatser hindrede udenlandsk korn i at udkonkurrense engelsk landbrug; efter liberalt pres ophævedes k. 1846. – *Cobbden og Byngh*: fremtrædende liberale politikere, Richard C. (1804-65) og John B. (1811-69) – *Jeremy Bentham* (1748-1832), engelsk filosof, hans nyttemoral *utilitarianism* var af betydning for liberalismen. – *Adams Smith's »Nationernes Velstand*: den skotske økonom A.S. (1723-90) forfattede den økonomiske liberalismes hovedværk *The Wealth of Nations* (1776).
- 95 *Skiden*: vedtægter for et lav. – *»kommunistiske Manifest«*: manifest for det såkaldte *Kommunistforbund*, stiftet 1847, forfattet 1847-48 af Karl Marx (1818-83) og Friedrich Engels (1820-95) – *Zauberkæfting*: »Troldmandens lærling», efter digt af Goethe, hvor Z. ikke kan styre de kræfter, han selv har frugtet.
- 96 *Cæsar, moritur . . .* : »Cæsar, de, der skal dø, hilser dig» – opl. hilsen fra gladiatorerne til keiseren for kampelege. – *Hades*: dødsriget i græsk religion.
- 98 *Vaglekongen*: fuglen engsnarre – *Benzt Gustaf Geijer*: (1682-1746) og hans hustru Lovia Sophia Tranää (1696-1750).
- 99 *»Vulkane Hjems«*: efter den romerske gud for smedekunst, Vulcanus – *Darkefejden*: anti-protestantisk allmødeoppor mod Gustaf I Vasa i 1542-43.